דבר המערכת

אנו גאים להביא לידי הקורא את הגיליון הארבע עשר במספר של כתב העת "היה היה". ייחודיות במה אקדמית זו נועדה לעודד סטודנטים להעז בשלושה אופנים: במתיחת גבולות המתודה, בהעמקה ובחדשנות. ההכלה של תחומים היסטוריים ושיטות מחקר שונות תחת קורת גג אחת מפרה מפגשים בין תחומיים וצורות מחשבה חדשות. בגיליון זה ניתן לראות קריאה צמודה של טקסטים, ניתוח יצירות אמנות כמקור היסטורי ושימוש בכלי מחשב לחיפוש במאגרים ארכיוניים רחבים. תעוזה זו להרחיב את היריעה מעשירה את נקודת המבט של ההיסטוריון, ומסייעת לשפר את התובנות המופקות מהמחקר.

הכותבים הנוכחיים, כמו קודמיהם, לא היו יכולים להגיע למסקנותיהם המסקרנות ללא עבודה יסודית ומעמיקה. לא ניתן להגיע להבנות המסתתרות מתחת לפני השטח של האירועים ההיסטוריים ללא הנכונות לבצע 'חריש עמוק'. העמקה זו היא צעד אחד מעבר לרף הנדרש, ותלויה בחדוות הידע שיכולה לבוא רק מהסטודנט עצמו. אולם גם תוצר מעמיק שמשכיל לעשות שימוש בכלים מגוונים צריך לספק משהו חדש, שטרם נאמר. אין הכוונה, כמובן, לסתירת כל הידע שקדם לנו, או במרוץ אחר הפרובוקטיבי, כי אם בהכרה בכך שגם מי שניצב בצעדיו הראשונים בעולם המחקר יכול לראות דברים מעט אחרת. הקוראים הנאמנים שהיו בערב ההשקה לגיליון השלושה עשר, זוכרים לבטח את דבריו של דיקן מדעי הרוח דאז, פרופ' דרור ורמן, לפיהם לעתים הודות לצורת המחשבה הרעננה, דווקא לסטודנטים יכול להיות מזל של מתחילים ("beginners luck"). כמובן שמפעל זה היה חסר חשיבות ללא עמלם של הכותבים אשר הניבו באמצעות מחקר ייסודי ומקורי תובנות היסטוריות הראויות לפרסום ולקריאה.

עמוס ברונר שואל מהי טיב מערכת היחסים בין אב המנזר בודרי מבורגיי לנזירות אליהן כתב מכתבי אהבה ושירים במאות ה־11 וה־12. באמצעות הבנת ההקשר החברתי, מובן כי תכלית ההתכתבות הייתה ללמד את הנמענות מיומנויות בלטינית.

מאמרו של דניאל להמן מתבונן בחיבור בין המאה ה־16 "האמונה היהודית כולה" מאת אנטוניוס מרגרייטה, יהודי שהתנצר, וטוען כי הספר אינו מסתכם בתיאור אתנוגרפי, אלא יוצא נגד האמונה היהודית, ואף מגיב לרפורמציה הפרוטסטנטית.

עודד זרחיה מבקש להשתמש בכלים לקסיקלים על־מנת ללמוד מכתבים בצרפת של

המאות ה־17 עד ה־18 על תפיסת הזמן והדיוק של בני התקופה, ולראות מדוע חלה תפנית בתחום זה רק כמאה שנים לאחר פיתוחים טכנולוגיים ששיפרו את מדידת הזמן.

בועז ברגר דן בציור "ווטסון והכריש" של סינגלטון קופלי משנת 1778, ורואה כיצד הוא מעיד על משבר הזהות של אמריקנים־בריטיים במהלך מרד המושבות בצפון אמריקה.

בנוסף, אנו שמחים לפרסם מחדש בגיליון זה המאמר "במרי שיח: לחשבון הדור" פרי עטו של פרופ' יעקב טלמון ז"ל שהתפרסם לראשונה ב"ניב הסטודנט" בשנת 1939. המאמר הוא שילוב של ניתוח מצבם החברתי של היהודים בתקופה הקשה ההיא ושל הבעת עמדה באשר לתגובה הנכונה של עם ישראל למאורעות הפוקדים אותו. דבריו של פרופ' טלמון, מחשובי ההיסטוריונים הישראלים, מלמדים את כולנו שיעור היסטורי חשוב על מעורבות האקדמיה והסטודנטים בנעשה סביבם, ולתרומה שלהם לדיון הציבורי.

ככל מפעל, הגיליון הארבע עשר במספר של "היה היה" לא היה רואה אור ללא תמיכתם של גורמים רבים, להם אנו רוצים להודות. לפרופסור יורם מישר, ראש קרן דן מישר לזכר בנו, בוגר החוג להיסטוריה, הממנת את פעילות המערכת. למכון להיסטוריה, לפרופ' משה סלוחובסקי ולד"ר רוני רגב על החסות האקדמית. תודה מיוחדת לד"ר דניאלה טלמון־הלר על שאפשרה את פרסום מאמר אביה, פרופסור יעקב טלמון ז"ל. נבקש לנצל הזדמנות זו ולהודות למומחים אשר נתנו לנו ייעוץ אקדמי. לסיום, גיליון זה, כמו קודמיו, לא היה מתאפשר ללא עבודתם של חברי המערכת לאורך השנה, וחבה להם תודה על מאמצם המתמשך.